
LIMBĂ ȘI LITERATURĂ

CU PRIVIRE LA VOCABULARUL DIALECTAL DIN EPOCA DE DIBUIRE A POEZIEI LUI COȘBUC

DE

ACADEMICIAN BARBU LĂZĂREANU

La 9 mai s'au împlinit 35 de ani dela moartea lui George Coșbuc.

În rapsodiile în proză care — într'a doua jumătate a lunii mai din anul 1918 — au ținut locul necrologurilor, au fost încercări de a se arăta prin câte chipuri mânuitorul vastului vocabular al limbii a izbutit să scoată la iveală, nuanțând, diferitele aspecte ale vieții (și ale vietăților) de pe întinsul Patriei.

Uităta nu a fost nici cavalcada extraordinară care a întovărășit ivirea lui în epica și în pastelistica românească: « cai voinici ce spumegă 'n salt; rânchezitori negri în care bate nebun frâul; El-Zorabi cu nările 'n pământ și cozile fuiori; roibi înviforați care se azvârl în laturi cu turbare; fugari ce răsar la răspântii cu săriturile lăcustei; cai pitici și plini de glod, și murgi care în nopți înnegurate scurmă pământul cu fierul potcoavei ».

În note, în articole, în lecții înjghebate cu elevi, cu ucenici și cu unii lucrători între 1918—1922, se căuta a se pune în lumină legătura organică dintre scrisul lui Coșbuc și literatura graiului popular (folclorul). Și se accentua asupra meșteșugului său de a desprinde din realitate spre a fi redăruite, cu strălucire, realității a atătora dintre expresiile și locuțiunile cărora el le-a dat o mai largă circulație.

Nu a fost trecută, deci, cu vederea nici admirabila serie de comentarii a unor zicale — serie tipărită de Coșbuc în « Vatra » din 1895 (sub titlul « Vorba ăluia ») — unde se aflau explicate ziceri ca: *Nici în clin nici în mânăcă, Lasă-l în moarea lui, La botul calului, Cu cățel cu purcel, Opt cu a brânzei, I-a suflat în borș, A lua lumea 'n cap, Altă căciulă.*

Vorbind și scriind în primii ani de după întâiul război mondial despre anecdotele și basmele rimate ale lui Coșbuc, spuneam că ele fac parte din

adolescența literară a poetului, din anii studenției lui la Cluj, când era încă în faza oarecum *regionalistă* a vocabularului său. Ceream pe alocuri ajutorul dialectologilor pentru înțelegerea câtorva din cuvintele cuprinse într'acele legende și glume. El întrebuintă termenul *palută* pentru « palat »; folosea cuvântul *hinteu* în loc de « căleașcă » sau de « rădvan », ca în versurile: « Să-mi pun struț roșu și dalb și cai suri la hinteu alb ». Pentru ceata mai mare de iepe și de armăsari care se țin laolaltă pentru prăsilă, făcea mai des apel la « stavele » transilvănene, vocabulă de origine slavă: « Sânt șeptezeci de stave de cai cu păr de aur », « Feciorul prinde frâul, ș'un cal din stavă 'nfrântă ».

Alți termeni și alte forme gramaticale — unele de pronunțare *regională* (« N'am nici cal, nici căpeneag »; « Nebuni și *sălhuetici* săltau fugari o mie »; « Lenuțo cu-al tău căruț — viño mai *cătelenuț* »; « Ruptă dintr'un *raz de soare* ») arată că stihurilor din faza sibiiană a muncii sale poetice se cuvine a li se da de către gramatici și lexicografi luarea-aminte cuvenită.

O expresie — « nu-i modru » — a și fost obiectul unei atenții (meritate!).

Printr'o strotă s'a și făcut, acum 55-de ani, întâiul pas pentru a da un curs mai puțin local expresiunii amintite:

In poartă prins cu vijelia
Sălbatică, bătrânul codru
Iși spulbera podoaba verii
Plângând, ca să-l ascuți nu-i modru.

Sânt alcătuite, versurile acestea, de către C. N. Bour, poet dispărut înainte de vreme și care a căutat, uneori izbânditor, să strunească și dânsul svăpăiele nărvitului Pegas. Încăierarea lui aprigă cu rima și faptul că a *plămădit* mereu cuvântul l-au făcut să ajungă și la împerecherea rimantă: *codru* — *modru*. Într'o notiță, C. N. Bour istoriscesște: « Pentru găsirea unei rime la cuvântul *codru*, revista « *Vatra* » instituisse un premiu. Am găsit un cuvânt întrebuintat prea puțin, ce-i dreptul, dar care e românesc și poetic. E cuvântul *modru* și-l ntâlnești în graiul Românilor din *Muscel*; înseamnă « nu-i chip ». Pildă: « *Bate vântul frunza 'n codru — Bate, bate de nu-i modru* ».

Iși are cântecul ei această locuțiune (ca și rima la care a dat naștere), înainte de a fi turnată din cântul poporan în elegia tomnatică a stihuitorului, mort tânăr, C. N. Bour.

Cel care instituisse premiul revistei « *Vatra* » a fost însuși Coșbuc, unul din cei trei directori ai acestei publicații periodice (ceilalți doi erau: Caragiale și Slavici). Or, Coșbuc *nu* căuta o rimă la codru. O *avea*. Întrebuintase expresia « nu-i modru » în poemul *Fulger*¹. (Faptul că întâmplător o folosește în mijlocul

¹ E un poem din faza cibină a talentului său, când tipărea în *Biblioteca populară a « Tribunei »*, legende « din giurul Năsăudului » și glume versificate cu titlurile: « *Blăstem de mamă* », « *Pe pământul Turcului* ». « *Fata craiului din cetini* ».

versului, nu ca rîmă, nu infirmă cele spuse adineaori). Iată versurile:

Demult doresc din apa lui Negură să beau,
Dar n'a fost nici un modru, căci la fântâni stau pază
Trei taberi pânditoare și rar voinic cutează
Să fure stropi de apă prin vorbe viclenești.

Vor veni cândva mărturisirile când ale unor poeți, când ale unor gramatici că George Coșbuc le-a fost maestru și învățător, căci el le-a arătat câtă viață nouă pulsează nu numai în stihurile poetului, dar și câtă bogăție se află în anume cuvinte ce rătăceau singuratece, fără să le cunoască rostul și rolul.

Coșbuc a fost unul dintre cei mai cu înțelepciune cunoscători și folositori ai graiului românesc al mai tuturor regiunilor țării.

În traducerea monumentalei « Divina Comedie » a lui Dante, admiră în talmăcitor pe cel care a răsPICAT, despicat și recompus cuvintele în beneficiul terținei românești.

Nu o temă, ci un vast câmp de activitate le va deschide cercetătorilor — lingviști, lexicografi, gramatici — ai scrisului literar al lui George Coșbuc.